

власності в кількості більше 5 % від загальної чисельності штатних працівників; в) права на формування місцевої (муніципальної) поліції з питань охорони суспільного порядку на вулицях населених пунктів та дотримання екологічних норм; г) права на створення місцевих (муніципальних) судів у складі 3-х суддів на виборчій основі для розгляду справ місцевого характеру.

Підсумовуючи сказане, слід наголосити: децентралізація влади в Україні має забезпечити таку роботу органів та посадових осіб місцевого самоврядування, яка буде спрямована на ефективне вирішення питань місцевого значення, створення сприятливих умов для забезпечення повсякденних потреб місцевих жителів, на реалізацію одного з основних прав людини і громадянина – право на гідне життя.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр> (дата звернення: 24.10.2019).
2. Онупрієнко А. М. Становлення законодавства про місцеве самоврядування: традиційні моделі і національний досвід. *Проблеми законності*. 2003. Вип. 61. С. 44–49.
3. Журавель Я. В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2007. 21 с.
4. Бублик Г. В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. С. 16 с.
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад : закон України від 5.02.2015 № 157-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 24.10.2019).
6. 5 необхідних кроків для проведення реформи // Прес-центр ініціативи «Децентралізація»: сайт. URL: http://decentralization.gov.ua/5_steps (дата звернення: 24.10.2019).
7. Камінська Н. В. Децентралізація влади і досвід її проведення у зарубіжних державах. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 4. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_4_9 (дата звернення: 24.10.2019).
8. Резолюція Всеукраїнських зборів представників місцевого самоврядування. *Голос України*. 2005. № 84. С. 8–10.
9. Кириченко Ю. М. Реформування місцевого самоврядування в Україні: сутність та основні напрямки. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2. С. 247–250. URL: http://pap.in.ua/2_2013/Kyrychenko.pdf (дата звернення: 24.10.2019).
10. Кириченко Ю. М. Рівень економічної самостійності місцевого самоврядування в Україні. *Право і Безпека*. 2010. № 4 (36). С. 85–89. URL: <http://old.pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=18527> (дата звернення: 25.10.2019).

Одержано 31.10.2019

УДК 343.132.2

Віктор Миколайович КИСЕЛЬОВ,

старший викладач кафедри юридичних дисциплін

Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ;

Людмила Михайлівна СОЛОВЙОВА,

старший викладач кафедри юридичних дисциплін

Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ НА ПІДСТАВІ Ч. 3 СТ. 233 КПК УКРАЇНИ

Право людини на недоторканість житла, таємницю спілкування, невтручання у приватне життя, недоторканість права власності нормативно визначені в Конституції України і є основними засадами кримінального провадження. Право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції також закріплено багатьма міжнародними нормативними актами, зокрема ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р. (далі – Конвенція).

Статтю 8 Конвенції проголошено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [1].

Відповідно до ст. 30 Конституції України, кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду або обшуку інакше, як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, що підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку [2].

Порядок проведення обшуку та порядок розгляду слідчими суддями клопотань про надання дозволу на проведення обшуку регулюються статтями 233, 234, 235, 236 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

Відповідно до ч. 3 ст. 233 КПК слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами ст. 234 КПК, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому ст. 255 КПК [3].

Таким чином, законодавство України дозволяє відхилення від загальної норми щодо заборони проникнення до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою інакше, як за добровільною згодою особи, котра ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, а ч.3 ст. 233 КПК чітко передбачено невідкладні випадки для цього.

З аналізу норм законодавства та судової практики вбачається, що проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді може мати місце лише в «невідкладних випадках», під якими слід розуміти виключні обставини, які існували на момент проникнення до житла чи іншого володіння особи і які унеможливлювали отримання у передбаченому КПК порядку відповідного дозволу слідчого судді.

Разом з тим практика застосування положень ч. 3 ст. 233 КПК свідчить про непоодинокі зловживання з боку слідчих і прокурорів, оскільки такі проникнення далеко не завжди пов'язані з урятуванням життя та майна осіб, які мешкають або перебувають із будь-яких підстав у відповідному приміщенні чи з безпосереднім переслідуванням підозрюваних. Досить часто у клопотаннях слідчих та прокурорів також відсутні і посилання на підстави щодо терміновості та невідкладності проведення заходу.

При визначенні мети для проникнення до житла чи іншого володіння особи у вигляді «безпосереднього переслідування осіб, які підозрюються в скоєнні кримінального правопорушення» непоодинокими є факти ігнорування законодавчої вимоги щодо «безпосередності». Як свідчить судова практика, обшуки на підставі ч.3 ст. 233 КПК проводяться через день, тиждень і навіть місяці після скоєння кримінального правопорушення, в той час як «безпосереднє» переслідування підозрюваного можливе тільки відразу після скоєння ним кримінального правопорушення, а підозрюваний переховується у відповідному житлі чи іншому володінні особи, що заважає його затриманню.

Крім того, з аналізу положень ст. 233 КПК та законодавства України жодним чином не випливає, що проникнення до житла чи іншого володіння особи може мати місце саме з метою проведення у цих приміщеннях обшуку, навіть у випадках, передбачених ч.3 ст. 233 КПК, оскільки можливість проникати до приміщення (і тим самим порушувати право особи) надається законом як виняток виключно у суспільних інтересах (для врятування життя людей, майна чи безпосереднього переслідування підозрюваного), але не в інтересах досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні – формула «проникнення дорівнює обшуку», яку дуже активно використовують посадові особи правоохоронних органів, є «пережитком» старого КПК, норми якого надавали право на проведення обшуку в подібних випадках [5].

Відповідно до ч. 7 ст. 236 КПК вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукування в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, вважаються тимчасово вилученим майном. Згідно з ч. 5 ст. 171 КПК клопотання про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подане не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої воно було вилучене, тобто, у разі вилучення майна, на відшукування якого не було надано дозвіл, КПК передбачає гарантію реалізації права власності, а саме оскарження бездіяльності, яка полягає в неповерненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами ст. 169 КПК [4].

Але, на жаль, існує практика звернення до слідчого судді з клопотаннями про проведення обшуку в порядку ч.3 ст. 233 КПК, у яких слідчі та прокурори прямо вносять клопотання про обшук з метою виявлення та вилучення майна, яке вже було ними вилучено під час проведення невідкладного обшуку. У разі задоволення такого клопотання власники або володільці майна позбавляються будь-якого способу захисту порушеного права, оскільки таке майно не має статусу тимчасово вилученого і не є арештованим, що позбавляє власників майна можливості застосування до нього положень ст. 174 КПК [5].

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у своєму рішенні від 7.07.2007 року у справі «Смирнов проти Росії» вказав, що невизначене формулювання обсягу обшуку дало органу влади на власний розсуд вирішувати, які матеріали підлягають вилученню, що призвело до вилучення, крім документів, які стосуються справи, деяких особистих речей. ЄСПЛ зазначив, що відсутність вказівки на конкретну мету обшуку є порушенням ст. 8 Конвенції.

Аналогічна позиція ЄСПЛ міститься в рішенні від 15.07.2003 року у справі «Ернст та інші проти Бельгії», де вказано, що ордер на проведення обшуку не містив інформації щодо мети проведення обшуку та про предмети, що підлягають вилученню. Таким чином, слідчих було наділено широкими повноваженнями, обшуки не були пропорційними [4].

Дослідження судової практики свідчить про те, що до розгляду клопотань про проведення обшуку, поданих до суду на підставі ч. 3 ст. 233 КПК, судді відносяться ретельно. Відповідно до статистичної інформації щодо розгляду

слідчими суддями зазначених клопотань, у 2017 р. із розглянутих 936 клопотань було задоволено лише 804, а у 2018 р. із розглянутих 758 клопотань задоволено тільки 645, а отже майже в кожному 7-му випадку слідчі судді встановлювали порушення прав громадян з боку сторони обвинувачення, що є підставою для визнання здобутих унаслідок проведення такої слідчої дії доказів недопустимими [5].

Висновок. Таким чином, застосування ст. 233 КПК виявляє низку проблем, що свідчить про необхідність вдосконалення чинного законодавства. Зокрема, у разі вилучення речей (майна) в ході проведеного невідкладного обшуку було б доцільним зобов'язати слідчого та прокурора звертатися до слідчого судді з окремим клопотанням про арешт таких речей (майна), або при розгляді клопотання про проведення обшуку в порядку ч. 3 ст. 233 КПК за наявності вже вилученого майна зобов'язати слідчого суддю вирішувати питання про його арешт [5].

Крім того, ст. 233 КПК України було б доцільно доповнити ч. 4 наступного змісту: «Проникнення у житло чи інше володіння особи дозволяється також у випадках, коли наявна необхідність виявити і вилучити речі та документи, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні, а зволікання з їх отриманням може призвести до їхньої подальшої втрати, знищення чи пошкодження. За таких обставин по завершенню цих дій прокурор, слідчий за погодженням з прокурором, повинен негайно звернутися до слідчого судді в порядку ст. 234, 237 КПК України» [6].

Для вирішення існуючих проблем в частині підстав проникнення у житло чи інше володіння особи слід врахувати сталу практику ЄСПЛ в частині застосування ст. 8 Конвенції, рішеннями якого неодноразово наголошувалося, що при правомірному обмеженні права на приватне і сімейне життя та порушенні недоторканості житла важливо переслідувати правомірну мету, що є необхідним у демократичному суспільстві.

Список бібліографічних посилань

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 : ратиф. Україною 17.07.1997 : зі змін. і допов. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 24.10.2019).
2. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр> (дата звернення: 24.10.2019).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 24.10.2019).
4. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи : док. від 07.02.2014 № п0001740-14 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/p0001740-14> (дата звернення: 24.10.2019).
5. Атаманов О. Чому кожен 7-й невідкладний обшук може буде підставою для звернення до ЄСПЛ. *Закон і Бізнес*. URL: <https://zib.com.ua/ua/139378> (дата звернення: 24.10.2019).
6. Неводнича Л. О. Підстави проникнення до житла чи іншого володіння особи. Проблеми законодавчого регулювання // Актуальна юриспруденція : сайт інтернет-конф. URL: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view (дата звернення: 24.10.2019).

Одержано 30.10.2019

УДК 347.97

Кристина Володимирівна КИСИЛЬОВА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ІСНУВАННЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ

Корупція є однією з найпоширеніших проблем що існує в Україні, вона пронизує практично всі сфери життєдіяльності суспільства. Що в свою чергу негативно позначається на економічну і політичну ситуацію в країні та рівень життя населення. Тому корупція залишається однією з найбільших проблем в Україні та є темою для постійних дебатів як для української, так і для міжнародної спільноти. В Індексі сприйняття корупції (ІСК), що укладається глобальною антикорупційною організацією Transparency International та базується на оцінках підприємців та аналітиків, за підсумками 2018 року наша країна посіла 120 сходинку у переліку зі 180 країн світу [1].

Очевидні проблеми, викликані високим рівнем хабарництва та зловживання, руйнація системи цінностей суспільства, тотальна недовіра до органів державної влади, що в свою чергу призводить до негативних економічних наслідків, збільшуючи нерівність та уповільнюючи зростання доходів населення. Для боротьби з цим негативним явищем в Україні створено ряд антикорупційних органів: Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро та Національне агентство з питань запобігання корупції, і тому створення антикорупційного суду є завершальною ланкою в системі антикорупційних органів.

Проблеми існування антикорупційного суду в Україні досліджуються багатьма науковцями серед яких Ю. О. Бусол, М. І. Мельник, В. А. Тимошенко, М. І. Хавронюк та інші. Однак ці питання залишається недостатньо вивченим на науковому рівні. У зв'язку з цим існує необхідність науково-теоретичних напрацювань з метою вивчення міжнародного досвіду та в подальшому покращення рівня функціонування антикорупційного суду.